

**PARTICULARITĂȚI ALE CERCETĂRII LA FAȚA LOCULUI ÎN
CAZUL CRIMELOR DE RĂZBOI ȘI A CRIMELOR CONTRA
UMANITĂȚII**

**PARTICULARS OF ON-SITE INVESTIGATIONS OF WAR CRIMES
AND CRIMES AGAINST HUMANITY**

DOI: 10.5281/zenodo.13310066

UDC: 343

Vitalie JITARIUC

Universitatea de Stat „Bogdan-Petriceicu Hașdeu” din Cahul

E-mail: vjitariuc@gmail.com

ORCID ID: 0000 0002 9361 4460

Cristian TUDURUȚA

Școala Doctorală în Drept,
Științe Politice și Administrative a Consorțiului
instituțiilor de învățământ ASEM și USPEE

E-mail: cristituduruta@yahoo.com

ORCID ID: 0009-0007-2815-4561

Rezumat: *Actualmente, în zonele de conflict armat au loc încălcări ale legilor și obiceiurilor războiului, aplicarea de metode și mijloace interzise de luptă, asociate cu încălcarea prevederilor principiilor selectivității și proporționalității în cadrul acțiunilor de luptă. De asemenea, sunt frecvente cazurile de distrugere nejustificată a zonelor populate, de executare a populației civile și a combatanților, inclusiv pe motive de ordin politic, ideologic, rasial, religios, etc., de tortură și tratament inuman și multe alte atrocități odioase care, prin natura și cruzimea lor, nu pot rămâne nepedepsite. În aceste condiții, o actualitate deosebită o are elaborarea unei metodici corespunzătoare de investigare a crimelor de război și a crimelor contra umanității, perfecționarea și eficientizarea procedeeleor tactice de efectuare a acțiunilor de urmărire penală pe durata cercetării acestor crime. O importanță deosebită în documentarea și dovedirea comiterii crimelor de război și a crimelor contra umanității o are cercetarea la fața locului, ea fiind, în marea majoritate a cazurilor, prima și poate chiar cea mai eficientă modalitate de constatare și demonstrare a acestor fapte. Reieșind din cele menționate, subiectul cercetat în cadrul acestui studiu, în condițiile în care societate umană se confruntă cu un spectru diversificat de conflicte armate, are o actualitate și o importanță deosebită. Or, efectuarea calitativă și eficientă a cercetării la fața locului în cazul crimelor de război și a celor contra umanității reprezintă, în mare parte, garantul unei justiții corecte și al sancționării celor care au comis atrocități în privința semenilor săi.*

Cuvinte-cheie: *crime de război, crime contra umanității, atrocități, populație civilă, conflict armat, beligeranți, zonă de luptă, cercetare la fața locului, procedeu*

probatoriu, proces-verbal, acțiune de urmărire penală, organ de urmărire penală, mijloace tehnice, fotografie judiciară, înregistrare video, mijloc de probă

Abstract: *In armed conflict zones, violations of law and customs of war, the use of prohibited methods and means of warfare, associated with violations of the principles of selectivity and proportionality in combat actions are currently taking place. There are also frequent cases of unjustified destruction of populated areas, execution of civilians and combatants, including on political, ideological, racial, religious, etc. grounds, torture and inhuman treatment, and many other atrocities which, by their nature and cruelty, cannot go unpunished. Consequently, the development of an appropriate war crimes and crimes against humanity investigation methodology and the improvement and efficiency of tactical procedures for prosecution during the investigation of these crimes are particularly relevant. The investigation on site is particularly important in researching and proving the war crimes and crimes against humanity, as it is, in the vast majority of cases, the first and perhaps even the most effective way of establishing and proving these facts. In the light of the previous statements, the topic investigated in this research is particularly important and actual, as the human society is facing a diversified spectrum of armed conflicts. The qualitative and effective investigation of war crimes and crimes against humanity on site is, to a certain degree, the guarantee of fair justice and the punishment of those who have committed atrocities against others.*

Keywords: *war crimes, crimes against humanity, atrocities, civilians, armed conflict, belligerents, combat zone, on-site investigation, probative procedure, written protocol, prosecution, prosecution agent, technical equipment, judicial photography, video recording, evidence*

Cu toate că securitatea colectivă a statelor este văzută ca o organizație universală a statelor în scopul acțiunii colective și responsabilității în menținerea păcii și securității internaționale și cu toate eforturile depuse de comunitatea umană pentru a preveni războaiele și conflagrațiile, acestea continuă să izbucnească în diferite regiuni ale lumii.

Din momentul creării ONU, comunitatea internațională a fost alertată de mai multe conflicte dezastruoase, soldate cu milioane de morți, iar alte zeci de milioane de persoane fiind impuse să se refugieze în alte țări. Conflictele actuale se caracterizează și prin numărul sporit al victimelor în rândul populației civile (Barbăneagră et. al., 2008, p. 7).

Infrațiunile de război au cunoscut o evoluție juridică îndelungată, ele având o istorie mai veche, spre deosebire de crimele contra umanității, care au o istorie relativ recentă, apărând în circuitul universal doar după cel de-al Doilea Război Mondial.

Infrațiunile de război pot fi comise numai în perioada unui conflict armat sau în legătură cu conflictul armat, pot fi comise împotriva ostașilor, combatanților dar și a populației civile ce reprezintă așa-zisul dușman, inamic.

Infrațiunile de război nu pot fi comise împotriva propriei populații, dacă

pe un teritoriu ocupat de inamic în timp de război se săvârșesc acțiuni contra civililor, acestea sunt calificate drept infracțiuni de război, dar dacă după gradul de cruzime, amploarea și modul lor acestea sunt majore, pot fi calificate și drept infracțiuni contra umanității (Barbăneagră et. al., 2008, p. 15).

Însă nu orice crimă comisă în timpul unui conflict armat poate fi considerată drept crimă de război. O crimă de război trebuie să fie suficient de coroborată cu conflictul armat. Totodată, este suficient ca această crimă să relaționeze direct cu ostilitățile din alte regiuni ale teritoriilor controlate de părțile în conflict. De asemenea, crimele trebuie să fie parte a politicii sau a practicii oficiale sancționate sau tolerate de una dintre părțile în conflict sau să fie comise prin promovarea unei politici asociate cu conduita de război sau în interesul unei părți la conflict (Cauia, 2020, p. 295).

Conform normelor convenționale, statele-părți la Convențiile de la Geneva din 1949 trebuie să identifice persoanele acuzate că au comis sau au dispus comiterea de infracțiuni legate de categoria „încălări grave” a acestor tratate și să aducă aceste persoane, indiferent de cetățenia lor, în fața propriilor instanțe. În mod alternativ, în conformitate cu principiile relevante ale dreptului național și internațional, statele pot extrăda acești subiecți către instanța altui stat, dacă există dovezi care să justifice acuzații împotriva acestor persoane (Cauia, 2020, p. 288).

În opinia cercetătorului L. Sergheev, eficacitatea cercetării faptelor infracționale (*inclusiv și a celor privind crimele de război și crimele contra umanității – n.n.*) depinde, de fiecare dată, de faptul pe cât activitatea organului de urmărire penală și a persoanelor care interacționează cu acesta corepunde particularităților cauzei investigate, circumstanțelor existente și situației concrete de urmărire penală (Сергеев et. al., 1975, p. 7).

În conformitate cu prevederile art. 93, pct. 1 din Statutul de la Roma al Curții Penale Internaționale, din 17 iulie 1998, în calitate de probe în activitatea organelor de justiție penală internațională referitoare la cercetarea crimelor de război și a crimelor contra umanității se regăsește și cercetarea la fața locului, inclusiv și examinarea de cadavre, îngropate în gropi comune (Statutul de la Roma al Curții Penale Internaționale, 17 iulie 1998).

Autorul S. Malicov susține, pe bună dreptate, că o particularitate specifică pentru cercetarea crimelor de război și a crimelor contra umanității o reprezintă descoperirea și investigarea faptelor pe urme proaspete, inclusiv aplicarea metodelor de cercetare în grup în vederea eficientizării cercetării și a operativității ei (Маликов, 2004, p. 353). Or, doar o asemenea metodă de cercetare este cea mai acceptabilă în cazul situațiilor de conflict armat și, probabil, unica posibilă pentru a asigura calitatea investigării corespunzătoare a infracțiunilor de război și a infracțiunilor contra umanității.

Importanța acestei activități se caracterizează prin faptul că, de obicei, duce

la descoperirea mai operativă a infracțiunilor grave, deosebit sau exceptional de grave, apărute inopinat. Pe de altă parte, în aceste situații se întreprind toate măsurile pentru identificarea operativă și reținerea făptuitorului și se exclude săvârșirea altor acte prejudiciabile.

În practica organelor de drept, sintagma „cercetarea infracțiunilor pe urme proaspete” se utilizează în sens figurat. Ea presupune cercetarea și descoperirea infracțiunii (adică identificarea și reținerea persoanei care a comis fapta prejudiciabilă) în termene cât se poate de restrânse (1-10 zile) din momentul constatării indiciilor infracțiunii sau din momentul parvenirii informației despre infracțiunea respectivă (Gheorghită, 2015, p. 101).

Scopul de bază a cercetării faptelor cu ajutorul urmelor proaspete îl reprezintă stabilirea rapidă a persoanei care a comis infracțiunea și, în condiții favorabile – reținerea ei în rezultatul efectuării acțiunilor inițiale de urmărire penală și a măsurilor speciale de investigații (Яблоков, 2003, p. 274).

Posibilitatea aplicării metodicii de cercetare a infracțiunilor în baza urmelor proaspete ale acestora este determinată de particularitățile situației de urmărire penală ale etapei inițiale de investigare, depinzând de următorii factori: a) timpul nesemnificativ care a trecut de la comiterea faptei până la începerea cercetărilor; b) păstrarea situației materiale de la locul faptei (în totalitate sau fără modificări substanțiale); c) existența condițiilor nefavorabile de ordin obiectiv și subiectiv, care împiedică păstrarea situației reale de la locul faptei și a urmelor infracțiunii; d) posibilități de acțiuni imediate de căutare la locul comiterii faptei; e) prezența mijloacelor de informare imediată și de deplasare a reprezentanților organelor de drept la locul crimei; f) deținerea mijloacelor tehnico-criminalistice necesare pentru cercetarea locului faptei în regim de urgență; g) nivelul corespunzător de pregătire profesională a persoanelor antrenate în cercetarea crimelor.

Autorul N. P. Iablocov este de părerea că fiecare dintre acești factori, atât în parte, cât și împreună formează situații specifice de urmărire penală ale etapei inițiale de cercetare, ele impunând aplicarea unor metode corespunzătoare de acțiune în baza urmelor proaspete ale faptelor penale (Яблоков, 2003, pp. 275-276).

În opinia lui M. Gheorghită, asupra constituirii situației ce permite cercetarea pe urme proaspete, influențează următoarele condiții și următorii factori: a) pericolul social sporit al infracțiunii săvârșite; b) promptitatea reacției organului de urmărire penală la infracțiunea comisă; c) caracterul inopinat al actului săvârșit și insuficiența sau lipsa informației despre infractor; d) criza de timp și posibilitățile infractorilor de a părăsi locul faptei sau chiar țara și a rămâne neidentificați; e) caracterul dinamic pronunțat al procesului de cercetare și schimbarea rapidă a situațiilor de urmărire penală; f) împotrivirea față de cercetare, exercitată de persoanele interesate și tergiversarea urmăririi penale (Gheorghită, 2015, pp. 101-102).

Tot M. Gheorghită susține și următorul fapt „cercetarea pe urme proaspete se caracterizează prin faptul că, de la bun început, lipsește informația despre bănuț. Toate eforturile echipei respective de cercetare pe urme proaspete, inclusiv îmbinarea acțiunilor procesuale și măsurilor speciale de investigații, sunt îndpeptate în direcția identificării și reținerii bănuțului (bănuților).

Sarcina cercetării în aceste cauze, la etapa inițială, sunt următoarele: a) efectuarea imediată a acțiunilor inițiale de urmărire penală și a măsurilor speciale de investigații specifice anumitor categorii de infracțiuni; b) depistarea, fixarea și ridicarea urmelor respective ale infracțiunii comise; c) stabilirea identității bănuțului (bănuților), căutarea și reținerea lui (lor); d) cifrarea bazei informaționale și probatorii în vederea desfășurării cercetării ulterioare depline a infracțiunii (Gheorghită, 2015, p. 102).

Cercetarea infracțiunilor în baza urmelor proaspete trebuie să se desfășoare într-un interval cât mai scurt, în condiții de deficit de timp. Toate hotărârile tactico-metodice și acțiunile organului de urmărire penală, începând cu momentul sesizării despre comiterea faptei, pot fi eficiente doar în cazul deplasării urgente la locul faptei, în condițiile unui lucru operativ, bine coordonat și profesionist, cu condiția unei asigurări tehnico-criminalistice corespunzătoare. Un asemenea stil și ritm al activității criminalistice, o asemenea tratare va asigura verificarea concomitentă a mai multor versiuni, fapt care va influența pozitiv calitatea, eficacitatea, termenul și rezultatele cercetării.

De asemenea, susținem pe deplin opinia autorului S. Malicov care expune părerea că „optimizarea procesului de colectare a probelor este posibilă doar prin adaptare la condițiile în care are loc cercetarea cauzelor penale, prin aplicarea tehnologiilor necesare, în special a celor de ultimă generație, pentru fixarea informațiilor relevante cauzelor penale” (Маликов, 2008, p. 331).

Aplicarea pe larg a tehnicii audio-video în practica organelor de urmărire penală pune pe ordinea de zi întrebarea privind mijloacele, modalitățile alternative (altele decât procesele-verbale) de fixare a probelor și informațiilor. La moment, o aplicare tot mai largă cunoaște înregistrarea video, ea depășind substanțial procesele-verbale de perfectare a acțiunilor de urmărire penală, în special, prin rapiditate, universalitatea reflectării circumstanțelor cauzei, obiectivitate și vizibilitate. Însă, nu toate acțiunile de urmărire penală în cazul procedurii penale aplicate pe timp de pace, pot fi efectuate operativ și cu succes în situațiile de conflict armat. Pentru a le adapta la aceste condiții avem nevoie de anumite modificări în cadrul procedurii penale în latura simplificării efectuării anumitor acțiuni de urmărire penală, eliberându-ne de anumite elemente formale de procedură, în același timp, fără a diminua latura probatorie semantică a efectuării acțiunilor de urmărire penală.

În aceste condiții, considerăm că este rațională propunerea autorului V. N. Grigoriev care propune fixarea în legea procesual-penală a unor măsuri de

accelerare a procedurii de efectuare a acțiunilor de urmărire penală, la care se atribuie, în parte, substituirea, în caz de rezultat pozitiv, a proceselor-verbale ale acțiunilor de urmărire penală cu un certificat succint referitor la efectuarea acțiunilor de urmărire penală, participanții la ea și rezultatul constatat (Григорьев, 1993, p. 16).

În virtutea acestui fapt, în continuare ne vom concentra atenția asupra uneia dintre cele mai răspândite acțiuni de urmărire penală (cercetarea la fața locului), ținând în vizor problemele și dificultățile care apar în practica organelor de drept în legătură cu efectuarea acesteia în cazul crimelor de război și a crimelor contra umanității. De asemenea, nu în ultimul rând, vom încerca să identificăm și anumite căi de soluționare a acestor probleme și dificultăți, ne vom expune în privința ridicării eficienței actului de cercetare la locul faptei în cazul crimelor de război și a celor contra umanității.

Cercetarea la fața locului reprezintă activitatea procedurală, al cărei conținut îl constituie examinarea nemijlocită de către organul de urmărire penală a unui teren deschis ori a unei încăperi, în care a avut loc fapta sau în perimetrul cărora s-au manifestat consecințele ei, a obiectelor ce alcătuiesc ambianța acestora, în vederea descoperirii, fixării și ridicării urmelor infracțiunii și a altor mijloace materiale de probă necesare stabilirii naturii infracțiunii, identificării făptuitorului, a modului și împrejurărilor în care s-a activat.

Astfel percepută, cercetarea la fața locului prezintă o seamă de elemente caracteristice, care o disting de alte activități procedurale desfășurate pentru cercetarea unei cauze penale (Doraș, 2011, pp. 295-296).

Cercetarea la fața locului se efectuează atunci când sunt necesare: a) constatarea situației locului săvârșirii infracțiunii; b) descoperirea și fixarea urmelor infracțiunii; c) stabilirea poziției și stării mijloacelor materiale de probă și a împrejurărilor în care a fost comisă infracțiunea (Stancu, 2008, p. 321).

În timpul cercetării la fața locului pot fi examinate circumstanțe care indică: 1) subiectul infracțiunii; 2) obiectul infracțiunii; 3) latura obiectivă a infracțiunii; 4) latura subiectivă a infracțiunii.

Pe lângă aceste circumstanțe, în cadrul cercetării la fața locului se va acorda o atenție sporită circumstanțelor negative. Or, circumstanțele negative reprezintă urmele depistate în timpul cercetării la fața locului care nu corespund mecanismului obișnuit de creare a urmelor specifice pentru o astfel de faptă săvârșită, versiunea înaintată și explicațiile date de persoanele audiate (Osoianu et. al., 2020, p. 44-45).

În opinia profesorului M. S. Strogivici, în situație de luptă, în locurile conflictului armat, eficacitatea cercetării la fața locului este determinată, în mare parte, de oportunitatea efectuării ei, deoarece, în situații de război, dacă nu vom purcede imediat la efectuarea acestei acțiuni de urmărire penală, locul faptei poate suporta modificări iremediabile, substanțiale în rezultatul

bombardamentelor sau a cuceririi teritoriului de către inamic (Строгович, 1943, p. 14). Or, în procesul cercetării crimelor de război și a crimelor contra umanității, comise de către părțile beligerante ale conflictului armat, cel mai optim se prezintă a fi următorul algoritm al activității organelor de justiție penală. Astfel, în cazul sesizării despre comiterea unei crime de război sau contra umanității, conducătorul organului de urmărire penală este obligat să solicite, în regim de urgență, informațiile necesare privind locul comiterii infracțiunii, despre locația inamicului, să dispună asigurarea securității efectuării acțiunilor de urmărire penală, precum și paza locului faptei. În caz de necesitate, cercetarea la fața locului va începe după deminarea teritoriului, moment care va fi reflectat în procesul-verbal al acestei acțiuni de urmărire penală.

Însă după cum se menționează în literatura de specialitate, efectuarea oportună și eficientă a cercetării la fața locului poate fi perturbată prin: a) lipsa unei comunicări stabile între organele de administrație militară și cele de justiție penală; b) nerespectarea de către comandamentul militar a ordinii de informare a organelor de justiție despre comiterea crimelor de război și a crimelor contra umanității; c) acțiuni arbitrare ale personalului militar de comandă privind schimbarea situației de la locul faptei până la sosirea reprezentanților organului de urmărire penală; d) pierderea de timp în legătură cu formarea grupului de urmărire penală, deplasarea acestuia la fața locului și organizarea însoțirii lui de către escorta militară etc. (Григорян, 2018, p. 368).

Ca urmare a întârzierii, sunt deteriorate urmele, iar situația de la locul faptei este perturbată.

Din considerentul că pozițiile inamicului se pot afla în imediata apropiere de locul faptei, participanții la acțiunea de cercetare la fața locului trebuie să ia în calcul pericolul real al unor atacuri și să întreprindă măsurile corespunzătoare. În caz de pericol de bombardamente în procesul cercetării la fața locului, comandamentul militar trebuie să asigure securitatea tuturor participanților la această acțiune de urmărire penală, să creeze condiții pentru activitatea lor corespunzătoare în privința descoperirii, fixării și ridicării urmelor crimelor de război și a celor contra umanității prin organizarea unei supravegheri, monitorizări permanente a situației și apărarea porțiunii respective de teren, în caz de necesitate (Григорян, 2018, p. 369). În acest fel, succesul activității de organizare și efectuare a cercetării la fața locului depinde de interacțiunea abilă între reprezentanții organului de urmărire penală și a comandamentului militar.

Pentru a asigura operativitatea și calitatea cercetării la fața locului, autorul V. N. Grigoriev vine cu propunerea ca, în situații excepționale, să fie aplicat un procedeu tactic specific, precum cercetarea locului faptei conform unei metodici simplificate (trunchiate), esența ei constând în renunțarea căutării și descrierii în procesul-verbal al acestei acțiuni de urmărire penală a detaliilor și urmelor nesubstanțiale pentru investigarea faptelor infracționale comise (Григорьев,

1992, pp. 52-60). Totodată, profesorul M. S. Strogovici expune o opinie cu totul contradictorie. Or, acesta afirmă că „în nici într-un caz nu putem admite contracția procesului-verbal de cercetare la fața locului. Dimpotrivă, mai ales în condiții de conflict armat, acesta urmează a fi întocmit, perfectat pe cât se poate de detaliat, minuțios și cu lux de amănunte, reieșind din faptul că incompletitudinea acestuia nu va putea fi ulterior înlăturată” (Строгович, 1943, pp. 20-21).

În opinia autorilor D. A. Turcin și I. S. Cijicov, pe care o susținem integral, „aplicarea metodei selective, de eșantionare sporește pericolul pierderii urmelor și a detaliilor substanțiale de la locul faptei. Din acest considerent, metoda selectivă poate fi aplicată doar în cazurile în care folosirea metodei continue nu este posibilă din anumite motive (de exemplu, vastitatea, extinderea teritoriului cercetat)”. În același timp, ei declară că „metoda continuă nu reprezintă o inventariere irațională a celor vizualizate. Activitatea mentală a ofițerului de urmărire penală pe durata cercetării la fața locului trebuie să asigure o anumită selectare rezonabilă a procedeelelor de lucru în cadrul acestei acțiuni de urmărire penală, îmbinarea optimă a tuturor metodelor de efectuare a ei” (Турчин et. al., 2006, p. 87).

După părerea lui S. V. Malicov, „pentru efecuaarea operativă și calitativă a cercetării la fața locului în condiții de conflict armat, este necesar ca toate detaliile de la locul faptei să fie fixate cu ajutorul fotografiei judiciare și a înregistrării video”. Or, declară el, „aceste metode pot suplini, recupera informațiile care nu au fost reflectate în conținutul procesului-verbal de cercetare la fața locului”. De asemenea, în opinia lui S. V. Malicov, „aplicarea fotografiei și a înregistrării video reduc semnificativ timpul de efectuare a acestei acțiuni de urmărire penală” (Маликов, 2008, p. 369).

Actualmente, fotografia judiciară reprezintă un sistem de metode și tipuri de fotografiere, aplicate în procesul efectuării acțiunilor de urmărire penală, măsurilor speciale de investigații și al efectuării expertizelor judiciare în scopul cercetării faptelor infracționale și prezentării materialului probator vizual, necesar pentru activitatea corespunzătoare a organelor de drept (Rusu et. al., 2023, p. 200, Селиванов et. al., 1965, p. 3). Ea face parte din metodele tehnice științifice cele mai frecvent folosite în cercetarea criminalistică, atât în activitatea de teren a organelor de urmărire penală, cât și în munca de laborator a cercetărilor criminalistice. Însemnătatea care se acordă metodelor fotografice în cercetările criminalistice se datorează folosirii lor multilaterale, atât pentru fixarea urmelor odată descoperite, cât și pentru descoperirea unor urme ale infracțiunii care nu pot fi percepute direct de organele noastre de simț sau pentru fixarea rezultatelor cercetării de laborator (Suciu, 1972, p. 23).

De asemenea, având în vedere tehnologia înaltă care este încorporată în procesul de înregistrare a imaginilor, prin comparație cu celelalte mijloace de

probă, se susține că înregistrările video sunt de natură să ofere organului judiciar o siguranță sporită asupra autenticității și capacității ei de a reda fidel realitatea. În plus, datorită faptului că înregistrările video sunt capabile să redea faptele în toată complexitatea și dinamismul lor, acestea vor constitui un mijloc excelent de verificare a tuturor celorlalte mijloace de probă și un element pe care învinutul sau inculpatul se va hotărî foarte greu să-l conteste – în caz că îi atestă vinovăția.

În același timp, gradul înalt de tehnologie face aproape imposibilă falsificarea acestor înregistrări, însă este prevăzută și posibilitatea supunerii lor la o expertiză tehnică. Pentru toate aceste motive, sunt toate șansele ca pe măsură ce asemenea înregistrări vor deveni tot mai perfecționate, ele să constituie mijlocul de probă ideal, capabil să ofere probe imediate, de natură să contribuie în mod decisiv la conturarea convingerii magistratului (Sava, 2002, p. 147, Rusu et. al., 2023, p. 259).

Avantajul aplicării înregistrării video constă și în faptul că ea ne permite nu doar să rostim explicațiile potrivite în raport cu procesul-verbal de cercetare la fața locului, dar și să îl completăm cu un anumit suport vizual. De asemenea, facem și economii substanțiale de timp în procesul cercetării la fața locului, fără a prejudicia calitatea ei, asigurând, concomitent, și „vizibilitatea” acestei acțiuni de urmărire penală. Această modalitate de organizare a activității are o prioritate deosebită, în special, atunci când din cauza neîncetării acțiunilor militare și din motive de securitate, siguranță, reprezentanții organelor de urmărire penală sunt lipsiți de posibilitatea să se afle o perioadă de timp îndelungată la locul crimei.

Deoarece, pentru perfectarea procesului-verbal de cercetare la fața locului și a anexelor la el este nevoie de ceva timp, precum și din motive de complexitate a acestei acțiuni de urmărire penală, de necesitate de concentrare maximă a ofițerului de urmărire penală în privința derulării acțiunii și perfectării, întocmirii calitative și corespunzătoare a procesului-verbal respectiv, se propune înlocuirea, substituirea integrală a acestui document cu înregistrarea video la locul faptei. Or, în afară de vizibilitate, raționalitate și nemijlocire a percepției situației de la locul faptei, o asemenea interpretare, reduce substanțial durata de efectuare a acestei acțiuni de urmărire penală, locul de aflare al reprezentanților organelor de drept în zona de conflict armat, minimizează pericolul pentru viața și sănătatea participanților la cercetarea la fața locului, simplifică substanțial efectuarea ei (Григорян, 2018, pp. 371-372).

Deoarece aplicarea înregistrării video în cadrul cercetării la fața locului impune anumite cunoștințe tehnice speciale, este necesar ca această activitate să fie pusă în seama specialistului, ea fiind verificată și supravegheată de către persoana care conduce echipa de urmărire penală antrenată în efectuarea acestui procedeu probatoriu.

Deci, în totalitatea sa, avantajele aplicării înregistrării video în cazul cercetării la fața locului sunt următoarele: a) înregistrarea obiectivă a ambianței

locului faptei în întreaga sa complexitate; b) surprinderea activităților de cercetare la fața locului în desfășurarea lor dinamică, ele având o deosebită importanță pentru aprecierea, la justa valoare, a rezultatelor acestei acțiuni de urmărire penală; c) posibilitatea reproducerii în ritmuri moderate a înregistrărilor în vederea precizării unor detalii și împrejurări cărora, din motive obiective sau subiective, li s-a acordat mai puțină atenție la fața locului (Jitariuc, 2020, p. 66).

Utilizarea înregistrării video, ca și alte mijloace de fixare, trebuie, de asemenea, să contribuie la completarea procesului-verbal al activității de procedură și la sporirea eficienței sale probatorii (Doraș, 2011, p. 258).

În cazurile în care cercetarea la fața locului este strict necesară, iar o asemenea posibilitate lipsește (de exemplu, zona de teren este minată sau supusă bombardamentelor, fie că sunt prezente careva alte circumstanțe de ordin obiectiv care împiedică efectuarea calitativă a acestei acțiuni de urmărire penală), înregistrarea video ne va permite să studiem locul faptei de la distanță cu ajutorul tehnicii video cu zoom digital multiplu sau al dronelor. Or, în asemenea condiții devine posibilă fixarea inițială a stării de lucruri de la fața locului până la apariția unui moment favorabil pentru efectuarea nemijlocită a acestei acțiuni de urmărire penală.

De asemenea, în situațiile de conflict armat, această acțiune de urmărire penală urmează a fi efectuată, de frecvente ori, în locuri depărtate de zonele populate, reprezentanții organelor de drept având nevoie de mai mult timp pentru a se deplasa la fața locului, orientându-se uneori doar după anumite repere naturale. În asemenea circumstanțe, pentru a reduce din timpul necesar pentru deplasare la locul crimei, este necesar să determinăm coordonatele geografice ale locului faptei cu ajutorul receptorului GPS (Григорян, 2009, p. 153).

Una din sursele importante de strângere a probelor în cazul cercetării crimelor de război și a crimelor contra umanității o reprezintă cercetarea cadavrelor înmormântate în gropi comune. În toate cazurile ce vizează această acțiune de urmărire penală, efectuarea ei se va desfășura cu antrenarea specialiștilor de înaltă calificare din domeniul medicinei legale. Acest lucru e necesar deoarece în gropile comune se poate afla, de obicei, un număr mare de cadavre în stare de putrefacție avansată sau scheletizate (de frecvente ori, acestea pot fi și dezmembrate în procesul reînhumării lor), fapt care poate complica semnificativ posibilitatea stabilirii cu precizie a numărului de cadavre (Григорян, 2018, pp. 372-373).

Analiza mai multor circumstanțe referitoare la nimicirea în masă a populației civile în cadrul conflictelor armate (Винокуров, 2005, p. 33) i-a permis autorului A. Iu. Vinocurov să identifice următoarele semne care vorbesc, direct sau indirect, despre comiterea crimelor de război și contra umanității în privința civililor: a) numeroase gropi comune de persoane civile cu un număr mare de cadavre în ele; b) durata scurtă de înmormântare a cadavrelor în gropile

comune; c) gradul diferit de conservare a cadavrelor în unul și același loc; d) aceleași metode de omor (de obicei, cu aplicarea armelor de foc, cu urme de gloanțe în regiunea capului); e) descoperirea cadavrelor dezmembrate, fapt ce ne vorbește despre măsurile luate pentru ascunderea crimelor comise; f) prezența articolelor de îmbrăcăminte civilă, de uz casnic și personal în locurile de înmormântare; g) urme ale acțiunilor, menite să ușureze procedura de executare, precum și prezența obiectelor care vorbesc despre acest lucru (curele, fire, funii la mâini și picioare, legarea la ochi); h) diferențe între cadavre după vârstă și sex (prezența în gropile comune a cadavrelor de femei, copii, persoane în etate) (Винокуров, 2011, p. 199).

Concluzii și recomandări

Reieșind din specificul și conținutul studiului realizat, putem susține că cercetarea la fața locului în zonele de conflict armat trebuie efectuată cu aplicarea mijloacelor tehnice corespunzătoare de fixare a informațiilor relevante pentru cauzele penale. Folosirea lor trebuie să fie cât mai completă și detaliată, deoarece condițiile în care se desfășoară un conflict armat pot să nu ne permită, pe viitor, efectuarea unei cercetări repetate sau suplimentare a locului faptei. Optimizarea procesului de colectare a probelor în cadrul cercetării la fața locului este posibilă doar prin adaptare la condițiile în care are loc cercetarea cauzelor penale, prin aplicarea tehnologiilor necesare, în special a celor de ultimă generație, pentru fixarea informațiilor relevante cauzelor penale.

La moment, înregistrarea video, depășește substanțial procesele-verbale de perfectare a acțiunilor de urmărire penală, în special, prin rapiditate, universalitatea reflectării circumstanțelor cauzei, obiectivitate și vizibilitate. Însă, nu toate acțiunile de urmărire penală în cazul procedurii penale aplicate pe timp de pace, pot fi efectuate operativ și cu succes în situațiile de conflict armat. Pentru a le adapta la aceste condiții avem nevoie de anumite modificări în cadrul procedurii penale în latura simplificării efectuării anumitor acțiuni de urmărire penală, eliberându-ne de anumite elemente formale de procedură, în același timp, fără a diminua latura probatorie semantică a efectuării acțiunilor de urmărire penală.

Considerăm ca relevantă și opinia că, în situații excepționale (de conflict armat), poate fi aplicat un procedeu tactic specific, precum cercetarea locului faptei conform unei metodici simplificate (trunchiate), esența ei constând în renunțarea căutării și descrierii în procesul-verbal al acestei acțiuni de urmărire penală a detaliilor și urmelor nesubstanțiale pentru investigarea faptelor infracționale comise.

De asemenea, suntem de părerea că este necesară elaborarea unor recomandări metodice privind algoritmul cercetării la fața locului în cazul crimelor de război și a crimelor contra umanității, deoarece eficiența și calitatea efectuării acestei acțiuni de urmărire penală, în condiții de conflict armat, poate

fi atinsă, obținută doar cu ajutorul unor metode eficiente de planificare, realizare și perfectare. Totodată, considerăm că aceste recomandări metodice vor fi capabile să neutralizeze și să diminueze influența factorilor destructivi asupra procesului de cercetare la fața locului în cazul crimelor de război și a celor contra umanității.

Referințe bibliografice:

1. Barbăneagră Al., Gamurari V. Crimele de război. Centrul de Drept al Avocaților. UNCHR. Chișinău, 2008.
2. Cauia A. Drept internațional umanitar. Manual. ULIM. Chișinău, 2020.
3. Doraș S. Criminalistica. Ed. Cartea Juridică. Chișinău, 2011.
4. Gheorghită M. Tratat de metodică criminalistică. CEP USM. Chișinău, 2015.
5. Jitariuc V. Reflecții de ordin teoretico-practic privind aplicarea înregistrărilor audio-video la cercetarea locului faptei. În: Revista Română de Criminalistică, nr. 1, octombrie, 2020.
6. Osoianu T., Ostavciuc D., Odagiu Iu., Rusnac C. Tactica acțiunilor de urmărire penală. Ed. Cartea Militară. Chișinău, 2020.
7. Rusu V., Jitariuc V. Tratat de criminalistică. Partea I. Noțiuni generale. Tehnica criminalistică. Ed. Pro Universitaria. București, 2023.
8. Sava A. Aprecierea probelor în procesul penal. Ed. Junimea. Iași, 2002.
9. Stancu Em. Tratat de criminalistică. Ediția a IV-a. Ed. Universul Juridic. București, 2008.
10. *Statutul de la Roma al Curții Penale Internaționale, din 17 iulie 1998* [online] [citat 01.01.2024]. Disponibil: <https://www.legal-tools.org/doc/759f54/pdf/>.
11. Suciuc C. Criminalistica. Ed. Didactică și Pedagogică. București, 1972.
12. Винокуров А. Ю. Криминалистические аспекты предварительного и экспертного судебно-медицинского исследования трупов гражданских лиц, обнаруженных в местах их массовых захоронений (на примере рассмотрения дел Международным Уголовным Трибуналом по Югославии). // Право в Вооруженных Силах, №4/2005.
13. Винокуров А. Ю. Международно-правовые, теоретические и организационные вопросы уголовного преследования за совершение военных преступлений в отношении гражданского населения. Диссертация доктора юридических наук. М., 2011.
14. Григорьев В. Н. Расследование преступлений в чрезвычайных условиях. // Правоведение, №3/1992.
15. Григорьев В. Н. Расследование преступлений в чрезвычайных условиях (правовое обеспечение, организация, методика). Автореферат диссертации доктора юридических наук. М., 1993.
16. Григорян Г. М. Расследование преступлений, совершаемых

военнослужащими Вооруженных Сил Республики Армения в районах вооруженного конфликта. Диссертация кандидата юридических наук. М., 2009.

17. Григорян Г. М. Международно-правовые основы расследования военных преступлений. Монография. Ереван, 2018.

18. Маликов С. В. Правовые и организационные основы расследования преступлений, совершаемых военнослужащими в районах вооруженного конфликта. Диссертация доктора юридических наук. М., 2004.

19. Маликов С. В. Военно-полевая криминалистика. М., 2008.

20. Селиванов Н. А., Эйман А. А. Судебная фотография. Изд. Юридическая Литература. М., 1965.

21. Сергеев Л. А., Соя-Серко Л. А., Якубович Н. А. Планирование расследования. М., 1975.

22. Строгович М. С. Гарантии установления материальной истины по уголовным делам в боевой обстановке. // Труды ВЮА. Выпуск 3. Ашхабад, 1943.

23. Турчин Д. А., Чижиков И. С. Полевая криминалистика и ее практическое применение. М., 2006.

24. Яблоков Н. П. Криминалистика. М., 2003.